

J. W. G. Pfeiffer

Directie Faunabeheer Ministerie van Landbouw en Visserij

Tot de levensgemeenschap die wij "bos" noemen, behoren naast bomen, kruiden en andere flora-elementen, ook vele vertegenwoordigers van de dierenwereld. Het bos vormt de levensruimte voor een, naar de aard en toestand van het bos, specifieke dierengroep.

Zodra de bosbouwer bos gaat aanleggen en zolang hij het beheert is hij bezig om mét zijn invloeden op de flora, in het bijzonder op het boombestand, ook deze levensruimte voor dieren te beïnvloeden. Hij bouwt een leefmilieu voor de ene soortengroep op, en breekt die voor een andere groep af of vermindert hem. Ten dele gebeurt dat zeer bewust, b.v. met bosbouwkundige maatregelen (hier te verstaan als directe ingrepen in de houtopstand) ter voorkoming of beperking van insektenaantasting. Anderdeels gebeurt dat echter zeer onbewust, omdat nu eenmaal iedere ingreep in de houtopstand wijziging brengt in het biotoop in engere zin, en daarmee steeds invloed op het voorkomen en de levensmogelijkheden van dieren wordt uitgeoefend.

In deze bijdrage zal ik mij verder richten op dat deel van de fauna dat "het wild" genoemd wordt. Dat wil zeggen tot die groep van zoogdier- en vogelsoorten die in de Jachtwet met name genoemd worden en aldaar als wild gedefinieerd worden. Een groep diersoorten bepaald door een lange jachttraditie, waarvan sommige zeer zichtbare schade aan de (jonge) bomen kunnen aanrichten en sommige ook zeer waarneembare invloeden op elkaar uitoefenen. Een deel van de wildsoorten kent een geopende jachtijd. Daarop kan de mens, als de jager, dus een zeer directe invloed uitoefenen. Een ander deel kent geen geopende jacht om redenen van soortbescherming. Men mag ze niet opsporen, bemachtigen of doden of pogingen daartoe aanwenden.

Beheersdoel

Met betrekking tot het wild kan de bosbouwer als beheerder van een specifieke levensruimte, door zijn ingrepen, maar ook door ze achterwege te laten, grote invloed uitoefenen. Dan komt echter de vraag naar voren: Moet er gestuurd worden en in welke richting moet dat dan.

Indien de beheersdoelstelling uitsluitend op houtproductie gericht is, zal er voor bosbouwkundige maatre-

gelen die specifiek op het voorkomen van wild gericht zijn, weinig ruimte zijn. Veelal zal er dan meer sprake zijn van afweer tegen wild, dat nu eenmaal ieder passend biotoop benut en er op zijn wijze gebruik van maakt. Het bos biedt echter ook in deze, op produktie gerichte, situatie door zijn omvang, lange duur van bodembedekking en leeftijdsklassen, ruimte aan een aantal wildsoorten, ook als men er verder niets voor doet. De afweer tegen wild zal in het algemeen zich kunnen beperken tot die in de jeugdfase. (Dit uiteraard los van het beperken van wild dat in het bos dekking zoekt doch schade aanricht op aangrenzende landbouwgronden).

Indien de beheersdoelstelling naast houtproductie, ook op andere zaken gericht is, b.v. recreatie, landschapselement etc. kan er ook ruimte bestaan voor maatregelen ten voordele van het wild. In grote lijnen kunnen deze bestaan uit het aanbrengen of onderhouden van afwisselingselementen. B.v. open ruimten, meer variatie in de opstand naar soort en leeftijd, onderplantingen als dekking, meer en minder ontsloten gedeelten, gedeelten waar niet ingegrepen wordt etc. Het beheer kan met deze variatie ook levensmogelijkheden geven aan meer wildsoorten en de levensgemeenschap breder, zo men wil rijker, maken.

De beheersdoelstelling kan ook gericht zijn op het mogelijk maken van jacht, als evenwaardige partner van andere facetten, zelfs kan dit de hoofdzaak zijn. Het zijn niet de minste bossen in ons land waar dat het geval was. Dan zal het hebben van bovenbedoelde afwisselingselementen, versterkt met voerakkers of -weiden, voerverstrekking, uitzetten, de levensmogelijkheden van het wild naar soort en aantal moeten vergroten.

Indien de beheersdoelstelling gericht is op natuurbehoud dan zal men trachten een aan bodem en klimaat ter plaatse en soms aan een langdurige gebruikswijze aangepaste levensgemeenschap te doen voortbestaan, een levensgemeenschap waarvan ook het wild deel uitmaakt. De beheersingrepen in bosbouwkundige zin zullen slechts dan nodig zijn als het voortbestaan van een wildsoort ter plaatse in gevaar komt of als uitzwendige omstandigheden met betrekking tot het wild daartoe nopen, b.v. een voerakker ter voorkoming of afleiding van landbouwschade buiten het bos.

In veel gevallen is de scheiding tussen de beheers-

doelstellingen niet zo scherp als hierboven aangeworpen. Veeleer zal men ook in de bosbouw primair streven naar de instandhouding van een gezonde stabiele en duurzame levensgemeenschap als geheel; waarin ligt opgesloten een zekere variatie naar ruimte en tijd in de delen. Daardoor ontstaat min of meer vanzelf levensmogelijkheid voor een redelijk wildbestand. Wel moet onderkend worden dat het aanwezig zijn van wild naar soort en aantal sterk beïnvloed wordt door het beheer en dat de wildstand daardoor zelf ook beheerd wordt.

Zeer sterk spreekt dit uiteraard voor het grofwild, de herten, reeën en wilde zwijnen. Dieren, die door hun grootte en herkenningsmogelijkheid, individueel bejaagd en of gereguleerd kunnen worden. De invloeden van het bosbeheer doen zich daar zeer herkenbaar voelen.

Schade-aspecten

Als het bosbeheer en het wildbeheer in één hand zijn, kan de aanpassing van het bosbeheer aan het wildbeheer en omgekeerd zonder conflict verlopen. De beheersdoelstelling kan gesteld worden, daarbij overwegende de consequenties van een zekere wildstand voor het bos enerzijds, en van het bos en zijn vegetatie voor het wild anderzijds. Als daarbij sprake is van schade door het wild aangericht binnen het bos, is deze in wezen niet onaanvaardbaar: het is de consequentie van een gekozen doelstelling. Een en ander afgezien van het aspect schade op aangrenzende (landbouw)-gronden. Anders wordt het wanneer de jacht verhuurd is. Eigenaar of beheerder van het bos en wildbeheerder (de jachthouder) zijn dan verschillende personen en zij zullen hun beleid op elkaar moeten afstemmen.

De Jachtwet geeft enkele richtlijnen voor de jachthouder: hij mag een jachtveld, in casu dus het bos, niet zo bejagen dat de stand van het wild ernstig achteruit gaat (naar art. 19, uitzondering voor zgn. schadelijk wild). En de jachthouder moet naar beste kunnen schade door in zijn jachtveld aanwezig wild voorkomen (naar art. 45).

Dit komt er op neer dat er een goed samenspel verlangd wordt: de jachthouder moet om zijn deel van het spel goed te spelen, kennis hebben van de zaken die in het bos omgaan, hij moet de bedoelingen van het bosbeheer weten, om zijn wildbeheer daarbij aan te passen. En hij zal dit zo moeten uitvoeren dat onaanvaardbare schade achterwege blijft.

Omgekeerd heeft ook de bosbeheerder, als hij besloten heeft tot verhuur, mee te werken aan het samenspel. Doelstelling van het beheer en uitvoering naar tijd en plaats dienen voor de jachthouder geen gesloten boek te blijven. Bovendien mag verwacht worden dat maatregelen, die bij het voorgenomen beheer, normaal geacht kunnen worden ook genomen worden. Omrastering van kwetsbare jonge aanplant zou men daartoe kunnen rekenen, al mag ook van de jachthouder aldaar bijzondere inzet verwacht worden.

Laat één van de partijen in dit samenspel na datgene te doen wat verwacht mocht worden, dan zal een regeling getroffen moeten worden of zal desnoods een advies van de Wildschadecommissie gevraagd mogen worden.

Ondanks goede voornemens, kan toch nog meer dan toelaatbare wildschade ontstaan. Wild is nu eenmaal beweeglijk en het kan zo plotseling schade aanrichten dat geen jager het voorkomen kan. Ook is er wild dat omwille van bescherming helemaal niet, of slechts op aparte vergunning van de Overheid, bejaagd mag worden. Daarop kan men dus geen directe invloed uitoefenen.

In zulke gevallen kan een beroep op het Jachtfonds gedaan worden. Dit fonds, gevoed door een omslag op de jachtacten enerzijds, en door rijksbijdragen anderzijds, kan in overmachtsituaties als bovenomschreven in de schade tegemoetkoming geven. Bij de beoordeling daarvan blijft echter de vraag of er een redelijk samenspel geweest is voorop staan. Het samenspel dient uiteraard vooral bij het onderling afstemmen van de beheersdoelstellingen en de realisering daarvan gestalte te krijgen.